

projection that future social workers can be part of a professional community. These conditions are appropriate to apply for the organization of more efficient process of professional self-development of the future social teachers in higher school and are used to develop a comprehensive program of professional improvement. These conditions are interrelated and complementary components of a more efficient process of professional self-development of the future social teachers.

Key words: *professional self-development, professional self development of the future social teachers, social and educational conditions of professional self-development of the future social teachers, volunteer activities, research activities.*

УДК 378.017:17:373.013.43

Юлія Шевченко

Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького

ORCID ID 0000-0003-0817-1253

DOI 10.24139/2312-5993/2017.01/194-205

ГОТОВНІСТЬ СТУДЕНТІВ ДО ДУХОВНО-МОРАЛЬНОГО РОЗВИТКУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У КРОС-КУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ

Метою статті є аналіз існуючих підходів до проблеми готовності студентів до діяльності у крос-культурному просторі. У дослідженні готовність особистості до духовно-морального розвитку молодших школярів у крос-культурному просторі ототожнюється з готовністю особистості до діяльності у крос-культурному просторі. Визначено, що складає структуру моральної свідомості, виокремлено духовно-моральний компонент у крос-культурному просторі як самостійний складник готовності майбутнього вчителя. Розглядаються поняття «готовність» і «готовність до педагогічної діяльності», «готовність студентів до діяльності у крос-культурному просторі».

Ключові слова: *готовність студентів, крос-культурний простір, молодший школяр, духовно-моральний розвиток, готовність до педагогічної діяльності, загальнопедагогічна підготовка, структура моральної свідомості.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку освіти, що зумовлені виконанням державної програми «Освіта» («Україна XXI ст.»), законів України «Про загальну середню освіту», «Про освіту» (2006), «Про вищу освіту» (2014), Національної доктрини розвитку освіти України у XXI ст. (2002), Концепції національного виховання студентської молоді (2009), Концептуальних засад розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір (2004), Національної стратегії розвитку освіти України на період до 2021 року (2012), Галузевої концепції розвитку неперервної педагогічної освіти (2013) та інших законодавчих і нормативних документів, надається особливе значення підготовці майбутніх учителів до духовно-морального розвитку школярів.

Аналіз актуальних досліджень. У нашому дослідженні готовність особистості до духовно-морального розвитку молодших школярів у крос-культурному просторі ми ототожнюємо з готовністю особистості до діяльності у крос-культурному просторі. Проблема готовності людини до будь-якої діяльності взагалі широко висвітлюється в сучасній психолого-педагогічній літературі (К. Абульханова-Славська, Є. Ільїн, А. Петровський та ін.). Загальнотеоретичний підхід до розробки проблем підготовки майбутніх учителів початкових класів до професійно-педагогічної діяльності закладено в працях Т. Байбари, Н. Бібік, В. Бондара, О. Матвієнко, Д. Мазохи, О. Мороза, Л. Онищук, М. Севастюк, О. Савченко, Л. Спіріна, Л. Хомич та ін.

Джерелами моральної свідомості є розум, почуття, емоції, інстинкти і воля, а структуру її складає єдність когнітивного, емоційного та вольового компонентів, що було зазначено вченими І. Бехом, Л. Божович, М. Боришевським, І. Булах, Т. Гавриловою, О. Дробницьким, О. Запорожець, Є. Ільїним Т. Кириченко, М. Савчин, Н. Скорболіною, А. Титаренко, С. Якобсоном тощо. На думку вчених, які досліджують проблему розвитку моральної свідомості особистості, вирішальним у її становленні є підлітковий та юнацький вік (І. Бех, Л. Божович, М. Боришевський, Б. Братусь, І. Булах, Л. Виготський, Т. Гаврилова, І. Кон, В. Лозовцева, Л. Орбан, А. Прихожан, Л. Рувинський, М. Савчин, Л. Сапожнікова, А. Титаренко, О. Толстих, Д. Фельдштейн, І. Чеснокова, М. Якобсон та ін.).

Метою статті є аналіз існуючих підходів до проблеми готовності студентів до діяльності у крос-культурному просторі.

Методи дослідження: теоретичні – аналіз та систематизація вітчизняної й зарубіжної філософської, психологічної, культурологічної, педагогічної літератури з проблем людини, духовності, духовних цінностей, одухотворення педагогічного знання.

Виклад основного матеріалу. Виокремлення духовно-морально компонента у крос-культурному просторі як самостійного складника готовності майбутнього вчителя не є випадковим, оскільки сучасні умови розвитку суспільства особливо загострили проблему етико-морального ставлення людини до оточуючого світу, значення наукової раціональності в освітній сфері, переоцінки традиційних виховних ідеалів і духовних смислів, особливо в напрямі вирішення соціально-педагогічних проблем у крос-культурній взаємодії [4].

Досліджуючи готовність майбутніх учителів до духовно-морального розвитку молодших школярів у крос-культурному просторі, необхідно звернутися до розгляду понять «готовність» і «готовність до педагогічної діяльності».

Як показав аналіз робіт різних учених останніх років, проблема готовності студентів до духовно-морального розвитку молодших школярів

у крос-культурному просторі не висвітлювалася. Однак учені досліджували готовність індивіда до різних видів діяльності.

Зараз всі професії без винятку, а особливо професія вчителя, пов'язані з духовно-моральними й етичними проблемами людини, суспільства, оточуючого світу, адже «низька етична культура людини не може не впливати на всю її роботу», тому «знання етики як науки про моральну поведінку необхідні всім студентам, щоб зробити їх чутливими до етичних проблем, з якими вони зіткнуться у своїй професійній діяльності» (С. Гончаренко) [2, 44–46]. Адже «здійснення педагогічної діяльності вчителем передбачає визначення моральних цілей і засобів, мотивів і потреб із тим, щоб вона носила позитивний вчинковий характер» [8, 110]. На думку І. Зязюна, «соціально-ціннісні якості й норми поведінки набувають особистісного смислу і значущості» тоді, коли на основі глибокого розуміння їх сутності «вони [соціально-ціннісні якості й норми поведінки] пройшли етап естетизації (переживання; почуттів; освоєння як цінності, стійкої для особистості)» [3, 16].

Сформовані в людини ідейні переконання, погляди, «навчити жити в суспільстві, утвердити морально-естетичні принципи – усе це вимагає того ступеня духовної єдності, на якому вихователь і вихованець відчувають себе одностудентами», зазначав В. Сухомлинський [14, 434]. Далі він зазначає: «Етичне Я нерозривне і неподільне. Не може бути хорошим громадянином, справжнім борцем за високі ідеали духовно і морально спустошена людина». На необхідності врахування у професійній діяльності педагога нових етичних мотивів «у межах нової парадигми знання» акцентує В. Кремень [5, 8].

Так, готовність майбутніх учителів до формування комунікативної компетентності молодших школярів досліджується в роботі З. Залізовська-Ільніцької; С. Паршук вивчає проблему готовності студентів до національного виховання; С. Мартиненко визначає критерії готовності майбутніх учителів початкових класів до діагностичної діяльності. У своєму дослідженні вона визначає сутність поняття «готовність майбутнього вчителя до діагностичної діяльності» як інтегративну професійну здатність педагога, що забезпечує ефективне здійснення діагностичної діяльності в процесі навчання й виховання молодших школярів. Розглядає структуру готовності вчителів до діагностичної діяльності як взаємодію мотиваційного, змістового і процесуального компонентів. Визначала сформованість готовності за такими критеріями і показниками, як сформованість знань про сутність і функції діагностичної діяльності, розвиток мислення; володіння методикою проведення діагностичних процедур; сформованість регуляторної основи діагностичної діяльності в мотиваційно-ціннісному, когнітивному та операційно-змістовому компонентах [8].

У межах нашого дослідження важливим питанням постає готовність майбутніх учителів до діяльності у крос-культурному просторі. Досліджуючи міграційні настрої сучасного українського студентства, К. Коперсак серед позитивних моментів зазначає розширення комунікаційного простору, поглиблення міжкультурних та крос-культурних комунікацій серед сучасного студентства, інтернаціоналізацію освіти, залучення національної освіти до формування європейського освітнього простору.

Під час свого крос-культурного дослідження щодо особливостей формування моральної свідомості в підлітковому та юнацькому віці В. Пенскі наголошував на тому, що будь-яке суспільство характеризується певними моральними уявленнями, звичаями і традиціями, цінностями й нормами, що проявляються в моральній свідомості кожної людини і становлять зміст її моральної свідомості. В особистісному житті зміст моральної свідомості виражається в моральних знаннях, переконаннях, ідеалах та вчинках [9].

У дослідженнях учених І. Беха, Л. Божович, М. Боришевського, Г. Бреслава, І. Булах та інших визначена структура моральної свідомості, що складається з єдності когнітивного, вольового та емоційного компонентів, джерелами яких є: розум, почуття, емоції, інстинкти і воля.

Важливим у формуванні готовності майбутніх учителів до творчої навчально-виховної діяльності є переосмислення на гуманістичних і культурологічних засадах самої сутності процесу виховання, його мети і змісту. У контексті такого підходу переважна більшість науковців (Г. Балл, І. Бех, А. Бойко, О. Дубасенюк, О. Киричук, М. Сметанський, Н. Щуркова, В. Ягупов та ін.) відходять від розуміння навчально-виховного процесу як впливу на особистість. Я. Коломинський, О. Орлов розглядають готовність до творчої навчально-виховної діяльності як особливий стан учителя, що включає позитивне ставлення до педагогічної професії та позитивні мотиви педагогічної діяльності, спрямованість вольових почуттів та інтелектуальних якостей учителя на особу учня, необхідні професійні знання, спрямованість на оптимальне педагогічне спілкування, а також відповідні навички та вміння.

Для нашого дослідження важливою є точка зору академіка І. Беха. Він досліджує професійну готовність студентів до морального виховання школярів [1, 9–14], характеризуючи її як складне цілісне утворення, що виявляється як властивість особистості і включає взаємозв'язок таких компонентів, як теоретичні знання, професійні вміння і позитивне ставлення до даного виду діяльності. Останній компонент, на думку автора, є домінуючим. Виходячи з цього, вичленення відносини як головного компонента готовності до діяльності ми вважаємо правомірним і важливим для нашого дослідження. На думку І. Беха «... у сконцентрованій формі полікультурне виховання має забезпечити свідоме

засвоєння особистістю цінностей національної та світової культур, формування широких соціальних чинників як міжкультурних інтеграторів, готовності до практичних ціннісних взаємообмінів при збереженні власної культурної самобутності». Науковець наголошує, що сучасна психолого-педагогічна наука ще не має у своєму теоретико-технологічному арсеналі достатньої кількості дієвих принципів і засобів успішного розв'язання проблеми міжкультурної комунікації та методик усвідомленого входження підростаючої особистості і у власну культуру, і в інокультурний простір.

Міжкультурна стратегія має розгортатися за такими правилами:

- орієнтація на чуттєве «вживання» особистості в іншу культуру (а не на пристосування до неї);
- орієнтація на міжкультурне розвивальне нарощування (не взаємообмін міжкультурних знань);
- орієнтація на особистісну творчість як надання суб'єктивної значущості кожній міжкультурній події.

У психологічній літературі поняття «готовність» прирівнюється до поняття «установка». У працях Б. Ломова і Д. Узнадзе поняття «готовність» розглядається як цілісне психологічне явище, наповнене інтегрованими знаннями, вміннями особистості, які необхідні їй для плідного виконання конкретної діяльності. Багато дослідників, які вивчають формування різних видів готовності до професійної діяльності, також визначають інсталяційний характер готовності (Л. Кондрашова, Є. Шиянов та ін.).

В. Сластьонін готовність до педагогічної діяльності розглядає як сукупність якостей особистості людини, що забезпечують успішне виконання професійної діяльності. При цьому готовність визначається емоційною стійкістю, що забезпечує самовладання і професійно-педагогічне мислення, дозволяє проникати у причинно-наслідкові зв'язки педагогічного процесу, сприяє прогнозуванню результатів і аналізу. В. Сластьонін виділяє такі компоненти готовності: мотиваційно-ціннісний (особистісний) і виконавський (професійний). Учений визначає, що сенс професії педагога виявляється в діяльності, яка здійснюється її представниками та називається діяльністю педагогічною. За визначенням дослідника, педагогічна діяльність представляє особливий вид професійної діяльності, що спрямована на передачу накопичених людством культури й досвіду старших поколінь молодшим, створення умов для їх особистісного розвитку та підготовки до виконання певних соціальних ролей у суспільстві [13].

Педагогічний процес – це спеціально організована, цілеспрямована взаємодія педагогів та вихованців, спрямована на рішення розвивальних, виховних та освітніх завдань [13]. Педагог – людина, яка має певну спеціальну підготовку і професійно займається педагогічною діяльністю. У центрі педагогічної діяльності перебуває особистість учня як суб'єкта навчальної діяльності. Відповідно, вся освіта, фокусуючи увагу на учня, на

його особистість, стає антропоцентричною за метою, за змістом та формами організації (В. Зінченко, В. Шадриков, І. Якиманська та ін.).

Аналіз поняття «готовність до діяльності» виявляє різноманіття різних підходів і трактувань.

Аналіз готовності до діяльності як комплексу здібностей чітко представлений у роботах Б. Ананьєва, С. Рубінштейна та інших, які включають у структуру здатності різні властивості і якості особистості. При цьому здатність проявляється як більш загальна категорія по відношенню до цих властивостей і якостей.

Аналіз досліджень науковців (І. Єрмакова, А. Линенко, А. Мудрик, Л. Сохань, М. Ярмаченко) дає змогу виокремити основні критерії компонентів готовності: мотиваційний (прагнення до здійснення педагогічної діяльності, професійні інтереси, настанови, потреба в самовдосконаленні); ціннісно-орієнтаційний (формування ціннісних орієнтацій, позитивних світоглядних установок у професійній діяльності); креативний (професійна етика, професійно-педагогічні ідеали, погляди, принципи, переконання, готовність діяти відповідно до них); комунікативно-інформаційний (організація міжособистісного спілкування, творчий самовияв індивідуальності студента); операційно-діяльнісний (прагнення до підвищення рівня освіченості у сфері педагогічної діяльності, усвідомлення себе як професіонала, який володіє концепцією самопізнання й самооцінювання).

Сучасна соціально-психологічна наука вивчає особистість не лише як біологічний індивід чи соціальну істоту, а й як суб'єкта духовного життя суспільства та свідомої творчої діяльності. Тому цікавими є дослідження таких учених, як Є. Ісаєва, М. Савчина, В. Слободчікова та ін. Так, у концепції психологічної антропології (В. Слободчиков, Є. Ісаєв), що заснована на ідеях основоположника вітчизняної антрополого-педагогічної теорії К. Ушинського, людина подається передусім як душевна та духовна реальність. Сучасні дослідники духовного становлення особистості (І. Бех, С. Максименко, М. Боришевський, В. Москалець, М. Савчин та ін.) неодмінною умовою розвитку духовності особистості вбачають духовну позицію педагога, пріоритетність соціально-виховних ідеалів, формування духовних цінностей, моральної свідомості та самосвідомості.

Дослідники М. Дьяченко та Л. Кандилович розглядають готовність до діяльності як якість особистості та дають більш широку конкретизацію її складових; як складне психологічне утворення й готовність до діяльності, що включає такі компоненти:

- мотиваційний (позитивне ставлення до діяльності);
- орієнтаційний (знання про особливості даного роду діяльності);
- операційний (володіння способами і прийомами професійної діяльності);
- вольовий (самоконтроль, самопізнання, уміння керувати діями);
- ціннісний (самооцінка підготовленості до діяльності).

Розвиненість і визначеність цих компонентів, на думку вчених, є показником високого рівня підготовленості індивіда до діяльності.

В. Лесік здійснює більш широкий підхід до проблеми готовності й досліджує психологічну готовність суб'єкта до діяльності.

Структурні компоненти даного поняття, на думку вченого, – це внутрішня установка на конкретний вид діяльності і здатність до її здійснення [7]. Основні й найбільш загальні складові психологічної готовності:

- установка на включення в діяльність;
- здатність до найбільшого включення в діяльність;
- установка на подолання стереотипів;
- здатність вибору або вироблення нових установок відповідно до нестандартної ситуації;
- внутрішня готовність взяти на себе відповідальність за самостійно прийняте рішення;
- здатність прийняття обґрунтованого рішення;
- готовність до екстремальних умов стресової ситуації;
- здатність витримати випробування стресом.

Складові структури готовності в цьому підході представляються особливо необхідними й обов'язковими з урахуванням проблеми нашого дослідження. Як і в інших багатонаціональних єдностях, визначальна мета крос-культурного виховання в Україні визначається як формування людини, здатної до ефективної життєдіяльності в багатонаціональному й полікультурному просторі, яка володіє загостреним почуттям розуміння і поваги до інших культур, умінням жити в мирі та злагоді з людьми різних національностей, рас, вірувань. З цього можна визначити завдання крос-культурного виховання: освоєння культури власного народу; виховання уявлень про культурний плюралізм у сучасному світі, позитивного ставлення до культурних відмінностей; створення педагогічних умов інтеграції культур; розвиток поведінкових навичок спілкування з представниками інших культур та етносів; виховання в дусі миру і співпраці – все це представляється можливим при проведенні спеціальної підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності в крос-культурному просторі.

Загальна здатність і готовність особистості до діяльності придбані завдяки навчанню, орієнтовані на самостійну участь особистості в навчально-пізнавальному процесі, засновані на знаннях і досвіді, а також спрямовані на її успішне включення в професійну діяльність, отримали в педагогіці назву «компетенція» (С. Шишов, І. Агапов). Мета нової концепції освіти – competence-based education – полягає в подоланні розриву між результатами навчання та сучасних вимог практики. Компетенції мають відношення до здатності людини ефективно реалізувати на практиці засвоєні за період навчання і професійного становлення знання, вміння тощо.

М. Парагульгов дає визначення полікультурної компетенції вчителя – знання культурних, етнічних і релігійних особливостей учнів, а також вміння на основі цих знань правильно конструювати роботу в аудиторії. Нелегким є завдання педагога усвідомити різноманіття культур, юні представники яких одночасно навчаються в його класі, уміти побудувати довірливі відносини з кожним учнем окремо і часом не зруйнувати їх. Відомо, що на одне й те саме явище представники різних культур (молодші школярі також) реагують по-різному, виходячи зі своїх власних культурних уявлень. Звичайно, є індивідуальні особливості, які позначаються на поведінці дітей, їх сприйнятті, але сутність полікультурної компетенції визначається в тому, щоб розрізняти вплив індивідуального на поведінку дитини і вплив на неї культурних, етнічних і релігійних традицій і звичаїв [10].

У цьому контексті основною метою і завданням полікультурного педагога, на думку М. Парагульгова, є розвиток в учнів терпимості і взаєморозуміння (толерантності та емпатії) один до одного, а також здатності до адаптації й адекватної поведінки в крос-культурному просторі. Для цього вчителю з самого початку самому необхідно:

- розуміти і враховувати етнічну строкатість навколишнього світу людей;
- скласти етнічну картину класу, визначивши культурну, етнічну та релігійну приналежність учнів;
- знати культурні, етнічні та релігійні традиції і звичаї народів, до яких належать їх учні [10].

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, на основі проведеного нами аналізу ми вважаємо за доцільне дати визначення поняття готовність до духовно-морального розвитку молодших школярів у крос-культурному просторі через компетентнісний підхід. Доведено, що готовність студентів до духовно-морального розвитку молодших школярів у крос-культурному просторі є інтегративною якістю особистості, що характеризується високим рівнем знань про цю сферу соціальної дійсності, позитивним емоційно-ціннісним ставленням до особливостей різних культур, а також умінням спілкуватися з їх представниками. Сутність даного феномена полягає у взаємозв'язку внутрішнього (складаний характер ціннісних відносин педагогів до особливостей і різноманітності різних культур і їх представників) і зовнішнього (спрямованість діяльності в крос-культурному просторі, що припускає співпрацю і взаєморозуміння його суб'єктів) вимірів.

Перспективи подальших досліджень автор вбачає у виділенні структури параметрів і показників, що характеризують загальне і специфічне в розкритті сутності феномену «готовність до духовно-морального розвитку молодших школярів у крос-культурному просторі».

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І. Д. Інноваційна виховна технологія : сутнісні положення та шляхи реалізації / І. Д. Бех // Педагогічний вісник. – 2014. – № 4. – С. 14–17.
2. Гончаренко С. Про покликання вченого / С. Гончаренко // Естетика і етика педагогічної дії : збірник наукових праць. – Вип. 3. – Київ-Полтава, 2012. – С. 44–55.
3. Зязюн І. А. Філософія педагогічної якості в системі неперервної освіти / І. А. Зязюн // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка : наук. журн. / Житомир. держ. ун-т ім. І. Франка. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. – 2005. – № 25. – С. 13–18.
4. Коперсак (Мацик) К. В. Крос-культурна комунікація як основний засіб становлення сучасного європейського полікультурного суспільства (освітнянський аспект) / К. В. Коперсак (Мацик) // Актуальні філософські та культурологічні проблеми сучасності : зб. наук. праць / відп. ред. : М. М. Бровко, О. Г. Шутов. – К. : Видавничий центр КНЛУ. – 2007. – Вип. 18. – С. 105–109.
5. Кремень В. Г. Синергетика в освіті : контекст людиноцентризму : монографія / В. Г. Кремень. – К. : Пед. думка, 2012. – 366 с.
6. Залібовська-Ільніцька З. В. Підготовка майбутніх учителів до формування комунікативної компетентності молодших школярів : автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / З. В. Залібовська-Ільніцька ; Житомир. держ. ун-т ім. І. Франка. – Житомир, 2009. – 20 с.
7. Лесик В. Формування у студентів психолого-педагогічної готовності до майбутньої професійно-трудової діяльності / В. Лесик // Гуманітарний вісник «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди» : зб. наук. пр. – Переяслав-Хмельницький, 2011. – Вип. 22. – С. 93–96.
8. Паршук С. М. До проблеми підготовки студентів педагогічних факультетів до національного виховання учнів // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського : зб. наук. пр. – Вип. 10. – Миколаїв : МДУ, 2005. – С. 100–106.
9. Пенські В. М. Зміст моральної свідомості : уявлення про чесність, доброту, особисті чи соціальні цінності / В. М. Пенські // Проблеми загальної та педагогічної психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології Г. С. Костюка АПН України / за ред. С. Д. Максименка. – К. : Гнозис, 2009. – Т. 11. Ч. 3. – С. 326–335.
10. Парагульгов М. Б. Межкультурная коммуникация в контексте образовательной системы : формирование поликультурной компетенции педагога / М. Б. Парагульгов // Образование в современной школе. – 2004. – № 3. – С. 22–24.
11. Садова Т. А. Професійна компетентність та готовність до педагогічної діяльності: сутність і взаємозв'язок / Т. А. Садова. – Режим доступу : <http://vuzlib.com/content/view/331/84/>
12. Селевко Г. К. Компетентности и их классификация / Г. К. Селевко // Народное образование. – 2004. – № 4. – С. 138–143.
13. Сластенин В. А. Формирование личности учителя советской школы в процессе профессиональной подготовки / В. А. Сластенин. – М. : Педагогика, 1976. – 120 с.
14. Сухомлинський В. О. Народження громадянина / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори. В 5-ти т. – Т. 3. – К. : Рад. шк., 1977. – 670 с.

REFERENCES

1. Bekh, I. D. (2014). Innovatsiina vykhovna tekhnolohiia: sutnisni polozhennia ta shliakhy realizatsii [Innovative educational technology: essential terms and the ways of realization]. *Pedahohichnyi visnyk*, 4, 14–17. (In Ukrainian).
2. Honcharenko, S. (2012). Pro poklykannia vchenoho [About vocation of the scientist]. *Estetyka i etyka pedahohichnoi dii*, 3, 44–55. Kyiv-Poltava. (In Ukrainian).
3. Ziaziun, I. A. (2005). Filosofiia pedahohichnoi yakosti v systemi neperervnoi osvity [Philosophy of pedagogical quality in the system of continuous education]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka*, 25, 13–18. Zhytomyr. derzh. un-t im. I. Franka. Zhytomyr: Vid-vo ZhDU im. I. Franka. (In Ukrainian).
4. Kopersak (Matsik), K. V. (2007). Kros-kulturna komunikatsiia yak osnovnyi zasib stanovlennia suchasnoho Evropeiskoho polikulturnoho suspilstva (osvitianskyi aspekt) [Cross-cultural communication as the main means of formation of the modern European multicultural society (educational aspect)]. In M. M. Brovko, O. H. Shutov (Eds.), *Aktualni filososfski ta kulturolohichni problemy suchasnosti*, Vol. 18, pp. 105–109. K.: Vydavnychiy tsentr KNLU. (In Ukrainian).
5. Kremen, V. H. (2012). Sinerhetyka v osviti: kontekst liudinotsentrizmu [Synergetics in education: the context of human-centeredness]. K.: Ped. dumka. (In Ukrainian).
6. Zalibovska-Ilnitska, Z. V. (2009). *Pidhotovka maibutnikh uchyteliv do formuvannia komunikativnoi kompetentnosti molodshikh shkoliariv* [Preparing future teachers for formation of communicative competence of junior schoolchildren] (PhD thesis abstract). Zhytomyr. derzh. un-t im. I. Franka, Zhytomyr. (In Ukrainian).
7. Lesik, V. (2011). Formuvannia u studentiv psykholoho-pedahohichnoi hotovnosti do maibutnoi profesiino-trudovoi diialnosti [The formation of students' psychological-pedagogical readiness of a future vocational activity] *Humanitarnyi visnyk «Pereiaslav-Hmelnitskyi DPU imeni Hrihoriia Skovorody»*, Vol. 22, pp. 93–96. Pereiaslav-Hmelnitskyi. (In Ukrainian).
8. Parshuk, S. M. (2005). Do problemy pidhotovky studentiv pedahohichnykh fakultetiv do natsionalnoho vykhovannia uchniv [To the problem of training students of pedagogical faculties to the national education of pupils]. *Naukovyi visnyk Mykolaivskoho derzhavnoho universytetu imeni V. O. Sukhomlynskoho*, Vol. 10, pp. 100–106. Mykolaiv: MDU. (In Ukrainian).
9. Penski, V. M. (2009). Zmist moralnoi svidomosti: uiavlennia pro chesnist, dobrotu, osobysti chi sotsialni tsinnosti [The content of moral consciousness: understanding of fairness, kindness, personal or social values]. In S. D. Maksimenko (Ed.), *Problemy zahalnoi ta pedahohichnoi psykholohii: zb. nauk. pr. In-tu psykholohii G. S. Kostyuka APN Ukrainy*, T. 11. Chast. 3, pp. 326–335. K.: Gnozis (In Ukrainian).
10. Parahulhov, M. B. (2004). Mezhekulturnaia kommunikatsiia v kontekste obrazovatelnoi sistemy: formirovaniie polikulturnoi kompetentsii [Intercultural communication in the context of the educational system: formation of a polycultural competence of a teacher]. *Obrazovaniie v sovremennoi shkole*, 3, 22–24. (In Russian).
11. Sadova, T. A. *Profesiina kompetentnist ta hotovnist do pedahohichnoi diialnosti: sutnist i vzaiemozviazok* [Professional competence and readiness for pedagogical activity: nature and relationship]. Retrieved from: <http://vuzlib.com/content/view/331/84/> (In Ukrainian).
12. Selevko, H. K. (2004). Kompetentnosti i ikh klassifikatsiia [Competences and their classification]. *Narodnoie obrazovaniie*, 4, 138–143. (In Ukrainian).
13. Slastenin, V. A. (1976). *Formirovaniie lichnosti uchitelia sovetskoi shkoly v protsesse professionalnoi podhotovki* [Formation of the personality of the Soviet school teacher in the process of professional training]. M.: Pedahohika (In Russian).

14. Sukhomlynskyi, V. O. (1977). Narodzhennya gromadyanina [Birth of the citizen]. In *Vibrani tvoriv. V 5-ti t., T. 3. K.: Rad. shk.* (In Ukrainian).

15. Raible, J., & Irizarry, J. (2007). Transracialized selves and the emergence of post-white teacher identities. *Race, Ethnicity, & Education*, 10 (2), 177–198.

РЕЗЮМЕ

Шевченко Юлія. Готовность студентов к духовно-нравственному развитию младших школьников в кросс-культурном пространстве.

Целью статьи является анализ существующих подходов к проблеме готовности студентов к деятельности в кросс-культурном пространстве. В исследовании готовность личности к духовно-нравственному развитию младших школьников в кросс-культурном пространстве отождествляется с готовностью личности к деятельности в кросс-культурном пространстве. Определено, что составляет структуру нравственного сознания, выделяется духовно-нравственный компонент в кросс-культурном пространстве как самостоятельный компонент готовности будущего учителя. Рассматриваются понятия «готовность» и «готовность к педагогической деятельности», «готовность студентов к деятельности в кросс-культурном пространстве».

Ключевые слова: *готовность студентов, кросс-культурное пространство, младший школьник, духовно-нравственное развитие, готовность к педагогической деятельности, общепедагогическая подготовка, структура морального сознания.*

SUMMARY

Shevchenko Yuliya. The readiness of students for spiritual and moral progress of primary school children in cross-cultural environment.

Methodological basement of the research consists of human oriented and cultural scientific approaches to education, ideas of personal value of a human, consideration of categories such as “readiness”, “readiness for pedagogical activity”, “readiness of students for activity in cross-cultural environment”, contemporary scientific thesis of educational values, universal, national, cultural and value orientations, cross-cultural basis for formation of readiness of the future students.

The problem of readiness of a person for any activity in general is widely discussed in contemporary psychological and pedagogical literature. The number of scientists have laid down general theoretical approach to the development of problems of readiness of the future teachers of primary school for their professional pedagogical activity.

The author used some theoretical methods of research such as the analysis and systematization of domestic and foreign philosophical, psychological, cultural and pedagogical literature on human problems, spirituality, moral values, and spirituality of pedagogical knowledge.

The aim of the article is to analyze the contemporary approaches to the problem of readiness of students for activity in cross-cultural environment. In this research the author identifies the readiness of a person for spiritual and moral progress of primary school children with the readiness of a person for activity in cross-cultural environment.

The author stated that professional readiness of students for spiritual and moral progress of primary school children is characterized as a complicated and integrated formation that can be defined as an attribute of a person and it consists of such components as theoretical knowledge, professional skills, positive attitude to this type of activity, ability to adapt and proper behavior in cross-cultural environment.

It is defined that the readiness of a teacher for spiritual and moral progress of primary school children in cross-cultural environment is an integrative feature of a person that can be characterized with the high level of knowledge of social reality field, positive emotional attitude to specialties of different cultures and communicative skills with their representatives.

In perspective the disclosure of the essence of phenomenon of “readiness for spiritual and moral progress of primary school children in cross-cultural environment” needs to allot the structure of parameters and indexes that characterize specific and general sides of this type of activity.

Key words: *students’ readiness, cross-cultural environment, junior pupils, spiritual and moral development, readiness for educational activities, general pedagogical training, structure of moral consciousness*